

Co dělat v prvních týdnech, když k nám žák s OMJ přijde

Příloha výstupu PS ČJ a PS 1. stupeň.

Následující text zachycuje zkušenosti čtyř učitelek ZŠ se začleňováním žáků s odlišným mateřským jazykem do výuky českého jazyka v běžné české třídě. Jednotlivé výpovědi nejsou nijak obsahově ani stylisticky upravovány. Text je uspořádán podle oblastí, ke kterým se paní učitelky měly vyjádřit (přičemž ne vždy se vyjádřily všechny), a výpovědi jednotlivých učitelek jsou odlišeny různými barvami. Smyslem tohoto textu tedy není systematické poučení, nýbrž zprostředkování autentické zkušenosti.

Obsah

1. Diagnostika znalostí a dovedností aneb „Jak jste na začátku zjistily, co noví žáci umí?“	2
A. Slovní zásoba a komunikační dovednosti	2
B. Psaný projev	2
C. Četba a práce s textem	3
2. Rozvoj znalostí a dovedností aneb „Jak jste pak učily?“	3
A. Slovní zásoba.....	3
B. Komunikační dovednosti – mluvení a porozumění.....	5
C. Psaný projev	7
D. Čtení a práce s textem	8
Příloha	10
ZÁKLADNÍ TÉMATA PRO NĚKOLIK PRVNÍCH TÝDNŮ.....	10
MATERIÁLY POUŽÍVANÉ K VÝUCE:	12

Tato aktivita projektu Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky-cizinci byla spolufinancována z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí a realizovalo jí sdružení META o.s. – sdružení pro příležitosti mladých migrantů.

...META*^{o.s.}

Inkluzivní škola.cz

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

1. Diagnostika znalostí a dovedností aneb „Jak jste na začátku zjistily, co noví žáci umí?“

A. Slovní zásoba a komunikační dovednosti

Probíhá jednak během úvodního seznamování s prostředím školy, pomocí obrázků, reálií, předmětů denní potřeby, následně se osvědčil dotazník jako osnova a pomůcka k úvodnímu zjištění z portálu (http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/Uvodni_zjistení_znalosti_z_cj_0.doc)

Tento úvodní dotazník jsme doplnili obrázkem – podle věku žáka – a instrukce jsme vztahovali k práci s obrázkem, zdroj obrázku vlastní – učebnice- omalovánky atd.

Pomocí rozhovoru s rodiči (s tlumočnickem), rozhovoru se žákem, rozboru písemných materiálů a na základě pozorování zjišťujeme:

- zda je dítě ochotné komunikovat (reaguje alespoň gesty, přikývnutím apod.), jestli naslouchá
- kolika a kterým českým slovům dítě rozumí
- jestli umí samo česky říci některá slova a věty (a které) – zkusíme v rozhovoru, zdali dovede říct, jak se jmenuje, pozdravit, poděkovat, říct, kde bydlí, odkud je, osloví některé osoby, požádá o pomoc, říká „ano“ a „ne“, „nevím“, pojmenuje členy rodiny, zná názvy dnů, barev, řekne, kolik je hodin apod.
- rozumí – li základním pokynům (např. pojd' sem, posad' se apod.)
- kterým jazykem (jazyky) mluví
- jakým jazykem se mluví doma
- do které školy a třídy dosud chodilo
- jaký cizí jazyk se ve své bývalé škole učilo
- má – li vysvědčení, slovní hodnocení, jiné hodnocení
- zda nám může ukázat další písemné materiály ze školy, do které chodilo (např. testy, sešity, portfolio, rozvrh hodin, seznam předmětů...)
- pokusíme se zjistit, jak ho blízcí lidé oslovují (jaké jméno chce, jak ho máme oslovovat)
- všímáme si neverbálních projevů – jestli na dítěti není patrný velký strach z neznámých lidí, nervozita apod.

je dobré informovat se i o zdravotním stavu dítěte a jeho případných potížích, které mohou ovlivnit učení (jestli dobře vidí, slyší, nemá potíže se čtením, psaním – ve svém jazyce, nemá nějakou chronickou nemoc apod.)

B. Psaný projev

Podle dotazníku, zdroj viz výše.

- prohlédneme si písemné práce dítěte z minulé školy (pokud je má)
- zjistíme, jestli píše latinkou nebo jiným písmem
- vyzkoušíme, zda píše písmena psací, tiskací nebo je střídá
- pozorujeme, kterou rukou píše, u malého dítěte také jak drží tužku
- sledujeme písmo – velké, malé, uspořádané, drží (nedrží) se linky
- ověříme si, že nevynechává písmena ve slovech (opis, přepis)
- vyzkoušíme, jestli dovede napsat cokoli česky (písmena, slova, věty)

C. Četba a práce s textem

Zjistíme:

- zdali žák vůbec čte
- v jakém jazyce (jazycích) umí číst
- co čte (knihy, encyklopedie, časopisy, články na internetu)
- jestli umí přečíst česká písmena a slova
- umí číst česky věty, jednoduchý text (je pokročilý)
- pokud již česky čte, zda přečtenému rozumí (umí říct, o čem četl, odpovědět na otázku k textu, dokončit větu, příběh, vymyslet a sdělit nám pokračování přečteného rozhovoru nebo příběhu...)

- slouží opět *dotazník* velice dobře – k diagnostice připravuji *vhodný text úměrný věku a projdu na něm všechny body dotazníku*. Zpravidla text souvisí i s popisovaným obrázkem, použitým v diagnostice psaní, je to pak ucelené, netříští se pozornost dotazovaného.

přečíst krátký text, zodpovědět na otázky, případně se pokusit doplnit text krátkým pokračováním, případně část textu napsat jako diktát

2. Rozvoj znalostí a dovedností aneb „Jak jste pak učily?“

A. Slovní zásoba

- **oblasti aneb „Co jste učily?“**

- Je nutné vycházet z toho, co v dané chvíli žák/student nejvíce potřebuje.

Začátečníci: pozdravy, pojmenování okolí, rodina, obor, kterému se student věnuje, příprava ke zkoušce.

Pokročilí - tady je nutné pracovat hlavně pomocí mluvení, opakování, dbát na výslovnost, již tady upozorňovat na zvláštnosti (délka samohlásek, měkké/tvrde hlásky, osobní koncovky...)

Seznámení, Lidé, Škola, Domov, Rodina, Čas, Můj den, Lidské tělo a zdraví (nemoc, úraz), Jídlo a pití, Nakupování, Orientace v blízkém okolí, Technika, Hry a hračky, Povolání, Sport, Krajina, Zvířata, Rostliny. (Témata lze rozšiřovat, upravovat a propojovat podle situace, se zřetelem na individuální tempo dítěte, účast asistenta pedagoga, soukromé kurzy ČJ apod. Součástí každého dalšího tématu je opakování – ověření znalostí, navazuje se na to, čemu už dítě rozumí.)

- **metody a aktivity aneb „Jak jste to učily?“**

Mladší žáci

Děti – cizince je nutné učit ČJ individuálně, pokud je to možné, ideální je spolupráce s asistentem pedagoga (některé činnosti mohou probíhat mimo třídu, jiné ve třídě s ostatními dětmi). Bez pomoci

asistenta je příprava a organizace výuky náročnější – čas se musí dělit mezi cizince a české žáky (v čase, kdy pracuji s cizincem, musí mít ostatní samostatnou práci a naopak; také je nutné dítě doučovat před nebo po vyučování, pokud nenavštěvuje kurzy ČJ).

Individuální učení: Pro rozvoj slovní zásoby používáme zpočátku obrázkové slovníky (také pexesa nebo karty s obrázky, schémata a plánky), učíme dítě správně vyslovovat, slova opakujeme a dítě se je učí nazpaměť. Nová slovíčka používáme co nejdříve v jednoduchých větách, nacvičujeme krátké rozhovory. Dítě si založí vlastní slovníček, který průběžně doplňuje. Zavedeme domácí úkoly a trváme na jejich plnění, společně je kontrolujeme. Využíváme střídání činností, různé aktivity a hry (rozstříhané obrázky, slovní kopanou, spojovačky, hru „Šibenice“, písničky na čísla, na části těla...) **Společné učení:** V ostatních hodinách (mimo ČJ a čtení) může žák pracovat s ostatními, i přesto, že málo rozumí. Poměrně snadno to jde v matematice (kromě slovních úloh – ty lze zjednodušit, nakreslit jako schéma, případně zadání přeložit), početní úkony nebo matematické hry často děti pochopí samy. V centrech aktivit (jsou zde zařazeny předměty M, PRV, Psaní a čtení – práce s textem, VL, VV, HV ...) je základem skupinová práce, což také přispívá k rozvoji slovní zásoby cizinců (ve skupině se děti domlouvají, kdo co udělá; úkol pro žáka – cizince lze přizpůsobit jeho možnostem).

Starší žáci

- úvodní fáze – spolupráce se třídou – výroba kartiček se slovy a obrázky, okruh témat určím a děti velmi rychle pochopí, co je třeba udělat – se slovy seznamují žák s OMJ v hodině, on si kartičky odnese a na individuálních sezeních pomocí nich opakujeme a rozvíjíme okruhy, následně pracujeme s obrazovými kartami situací nebo prostředí, osvědčily se jazykové hry se třídou na jména, hry se skutečnými potravinami, věcmi, nádobím, zapojujeme děti do projektů tak, aby byly součástí neformální skupiny a mohly odpozorovat, co obsahují úkoly a zapojit se do jejich plnění, dále se osvědčila skupinová práce na velkoplošných plakátech vyvěšených pak trvale ve třídě – model ORBIS PICTUS, můžeme zahrnout všechny jazyky, které děti znají, užívají – jde o přehlednou neformální aktivitu, velmi dobrý efekt – měli jsme několik desítek slov v pěti jazycích- ke každému obrázek kreslený nebo nalepený po celý rok ve třídě a průběžně jsme doplňovali např. měsíce, roční období a vše, co bylo zrovna aktuální.

Použité výukové materiály

Mladší žáci

Karty s obrázky „Co už umím“, „Můj první slovník českého jazyka“, „Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“, vlastní nebo přizpůsobené materiály – plánky a náčrtky, karty se slovy, pexesa, písmena a slabiky, části pracovních listů z internetu, různé říkánky, hry, slovní fotbal, dětské časopisy (Báječná školka, Sluníčko)

Starší žáci

Použité výukové materiály: učebnice pracovní listy pro cizince – poskytují přehled mluvnice, respektují jazykové zvyklosti jednotlivých jazyků, nabízejí podobnosti. Např. studentům z jiných než slovanských oblastí dělá problém pracovat s pádovými otázkami, znají latinská označení pádů a je pro ně snazší dávat do souvislosti shodná zakončení např. plurál maskulina pán nominativ + vokativ –i, ové, genitiv –ů, dativ = genitiv pl. +-m (-ům), akuzativ + instrumentál –y, lokál –ech, ...Případně tvořím vlastní pracovní listy, aby student co nejlépe pochopil a procvičil daný mluvnický problém. Učebnice českého jazyka pro základní školu. I tady je pro žáky s OMJ ještě jeden úkol – porozumění textu – přečtyprávet text nebo odpovědět na otázky, které z textu vycházejí

Mnoho výukových materiálů jsem si tvořila na míru, je to efektivní, protože bezprostředně reaguji na aktuální stav. Používala jsem materiály z těchto zdrojů:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZUHB/9409/CESTINA-PRO-ZAKY-CIZINCE-PRACOVNI-KARTY-PROZACATECNIKY.html/>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9547/CESTINA-PRO-ZAKY-CIZINCE-2---CO-DELAME-VE-SKOLE.html/>

<http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/pracovni-listy-temata>

<http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/pracovni-listy-odkazy-dalsi-materialy>

<http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/ucebnice-online-odkazy> a vytvářím materiály společně se třídou – i výukové postery pro cizince, event. se třídami dohromady průřezově – při projektech

- **reflexe aneb „Proč jste si vybraly právě tento postup?“**

Mladší žáci

Protože na prvním stupni pracujeme podle metodiky programu Začít spolu, jsme zvyklí, že základem učení je projekt - téma, ke kterému vyhledáváme materiál a informace. Stejný způsob jsem zvolila i při výuce cizinců, s tím, že součástí každého tématu je odpovídající slovní zásoba, komunikace (rozhovor, první věty), práce s textem (odpovědi na otázky, čtení a psaní). Výukové materiály jsem vybírala takové, aby k danému tématu zahrnovaly dostatečné množství slovíček, ale hlavně těch, která v češtině často používáme; také jsem chtěla, aby slovníčky obsahovaly odpovídající obrázky. Pracovní listy jsem upravovala tak, aby dítě mohlo doplňovat slova, která se již naučilo, do jednoduchých vět. Při výuce jsem se řídila cílem – aby dítě co nejdříve rozumělo (alespoň běžným pokynům a základním požadavkům) a co nejdříve samo mluvilo (alespoň pár frází a vět, které jsou nejužívanější), což funguje mimo jiné i jako dobrá motivace: pokud se žákovi od počátku daří, většinou se pak sám chce učit a učí se lépe a rychleji. Průběh a výsledky jsou však individuální, někdo je pomalejší, najdou se i děti, které si zde hůře zvykají a jsou uzavřené, trvá déle, než se „rozmluví“. Děti, které se učily česky, nám často sdělují, že rozuměly mnohem dříve, než mluvily, říkají, že „mluvení je těžší“.

Starší žáci

Cílem je pro mě především porozumění. Zvláště žáci staršího školního věku mají mluvnické základy ze svého jazyka, tady je nutné mnohem více se věnovat porozumění textu a tvaroslovné obratnosti. Velmi dobře se pracuje s klasickými učebnicemi vydávanými SPN, stejně jako Nová škola Brno nebo Tobiáš. Učebnice vydávané v poslední době preferují systém porozumění textu a dobře se s nimi pracuje.

B. Komunikační dovednosti – mluvení a porozumění

- **oblasti aneb „Co jste učily?“**

Fráze, tvoření vět – které konkrétně

– fráze a věty, které dítě uvolní ve školním prostředí – cesta školou, co je co, co vidíme ve třídě, části těla, oblečení, já mám – já nemám, bolí mě, chci – nechci....., je to – není to,

1. Pozdravy, oslovení, představování, jména (ahoj, dobrý den, nashledanou, já, ty, vy, holka – dívka, kluk – chlapec, dítě, děti, pán, paní, muž, žena, je, není, jsem, nejsem, jsi, nejsi, jste, nejste, jmenuji se, jmenuješ se, jmenuje se, to, ano, ne, rozumím – nerozumím, vím - nevím....). Z těchto slov tvoříme první věty - odpovědi na otázky Jak se jmenuješ?, Odkud jsi?, Kdo je to? (podle

skutečnosti i podle obrázků) - Já jsem, Já se jmenuji....., Jmenuji se....., Jsem z Je to holka? – Ne, to není holka , Ne, to je kluk. (.....pán, žena, dítě, muž a jak se jmenují - nejmenují, odkud jsou - nejsou...).

2. Výrazy prosím, děkuji, promiň, omlouvám se, dobře, můžu, potřebuju, půjčíš mi, připrav si. V rozhovorech tvoříme odpovědi na otázky Co je to? (pojmenovávat věci) a Co děláš? (učím se, čtu, píšu, kreslím), Kde je? (třída, jídelna, družina, tělocvična, záchod apod. – podle plánu), Kde máš.....?, Máš.....? (penál, tužku, domácí úkol...), Jakou barvu má....?, Kolik je.....? (pastelek, červených kostek apod.), věty Jdu do třídy (do jídelny, na záchod), V aktovce mám(penál, svačinu, sešit), Na lavici je, Na lavici mám....

metody a aktivity aneb „Jak jste to učily?“

Rozhovory – jsou hlavní součástí, můžeme je používat kdykoliv (při individuálním učení, při společných činnostech i o přestávkách). Osvědčilo se nechat dítě, aby zkusilo samo zařadit si některé věci nebo řešit situaci – např. zaplatit obědy ve školní pokladně (jít tam s ním, ale nejednat za ně, pokud vidíme, že zvládne komunikaci samo), když někam společně jedeme, nechat ho koupit si jízdenku apod.

Zavedení vlastního sešitu na ČJ – dítě si zapisuje fráze a věty, čte je a opakuje, vlepuje např. obrázky a doplňovačky.

Aktivity a hry – typu „Jdu do obchodu a koupím tam“, pexeso s použitím slova ve větě, tvoření vět s určitým počtem slov, skládání rozházených slov do vět, hry s hrací kostkou, doplňovačky a hry na stránce www.pripravy.estranky.cz (volíme z ČJ a PRV pro nižší ročníky).

Domácí úkoly – společná kontrola (případně oprava).

Zpětná vazba – obsahuje hodnocení a sebehodnocení, dítě může říci (označit v záznamovém archu), co mu jde, čemu nerozumělo....

Použité výukové materiály¹

Učebnice „Čeština pro malé cizince“, „Čeština pro cizince“, „Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“, části pracovních listů z internetu a z nižších ročníků, vybrané úryvky ze slabikářů „Učíme se číst“ a „Živá abeceda“, materiály vlastní výroby – barvy, dny v týdnu, číslice, hodiny... **Hodnocení materiálů:**

Hledala jsem takové materiály a učebnice, které by vyhovovaly (alespoň z větší části) těmto požadavkům:

jednoduchost, srozumitelnost přitažlivost – zvýrazněná slova, barevnost, obrázky, větší písmo, strukturované texty aktivita – doplňovačky, spojovačky, hádanky, vybarvování, říkadla, vystřihovánky dostupnost – dají se koupit, kopírovat, přizpůsobovat

využitelnost pro dítě – může s nimi pracovat nejen s učitelem, ale částečně také samostatně Z výukových materiálů se příliš neosvědčila učebnice „Čeština pro malé cizince“, která je sice přehledná, barevná a doplněná obrázky, ukázalo se však, že neobsahuje často užívané fráze v dostatečném množství a naopak obsahuje zcela nepotřebná říkadla a písničky se slovy používanými

¹ Po sepsání těchto zkušeností vyšla učebnice **Domino Český jazyk pro malé cizince 1 S.** Škodové. Tu při výuce doporučujeme **především.**

jen zřídka (potřebovala hodně doplnit, rozšířit jak v oblasti slovní zásoby, tak v oblasti tvoření vět k daným tématům).

Pro mě je zatím neefektivnější tvořit materiály pro děti s OMJ sama – mohu bezprostředně zachytit a vytvořit, co dítě potřebuje, ale zároveň se vyplatí mít po ruce hotové materiály pro procvičení, ověření a prohloubení učiva. Průběh takto vedené práce je vždycky ovlivněný osobností – schopnostmi – rodinným zázemím žáka, stavem zdravotním i psychickým. Mám zkušenosti dobré i komplikovanější, ale souhrnně mohu říci, že hodiny práce, kterou zde popisuji, byly pro žáky užitečné a dosáhli někteří nadprůměrných úspěchů, zatímco neúspěchy jiných mě přivedly k pátrání po jejich příčinách a k vyhledávání odborné pomoci pro tyto žáky.

Použité výukové materiály: pokud je to možné, připravím úkoly tak, aby mohl žák s OMJ pracovat se stejnou učebnicí jako jeho spolužáci, pouze upravím úkoly. K práci s běžnou učebnicí navíc pro žáka s OMJ patří slovník – zaznamenat si nová slova a najít si jejich význam. Pokud žák ještě nerozumí, nebo jenom málo, pracuje s učebnicí pro cizince a případně s připravenými pracovními listy.

Hodnocení:

Osvědčila se mi práce s běžnými učebnicemi, je sice náročnější, hledat a připravovat specifické úkoly, ale myslím si, že se žák necítí vyčleněný. Samozřejmě je nutné tolerantní hodnocení, ale žák s OMJ odvádí mnohem více práce, takže kladné hodnocení je na místě.

C. Psaný projev

- **oblasti a metody aneb „Co a jak jste učily?“**

Opis – abeceda, psací a tiskací (velká a malá) písmena, slabiky, slova, věty, znaménka za větami, psaní čárky nad dlouhými samohláskami, háček a kde ho píšeme (zapsaná slova a věty také čteme). Přepis – slova a věty k tématu si dítě píše do vlastního slovníčku a do sešitu, „těžká“ slova se vyplatí napsat několikrát.

Psaní do písanky – používáme písanky pro nižší ročníky.

Práce s textem – dopisování vynechaných písmen a slov do textu, řazení zpřeházených vět a jejich zápis tak, jak mají jít za sebou. Také se učíme napsat jméno, adresu, telefonní číslo, datum, třídu, jména spolužáků a učitelů apod.

Diktát – je pro dítě velice těžký, nacvičujeme ho postupně (nejdříve písmena, pak jednoduchá slova a věty, později zvyšujeme nároky).

psaní podle diktátu – tady zjistím, nakolik žák vnímá a je schopen zaznamenat text, další je přepis textu a doplnění částí textu

obrázky, slovník – vyhledej v obou jazycích, vyhledej jen česky, napiš. U žáků, kteří neumí psát latinkou, probíhá nejprve nácvik písma – používám standardní písanky, předepisuji slova – překlad dle potřeby, doplňování slov k obrázku – např. tělo – škola – třída atd. Používám i na 2. stupni pomůcky pro 1. A 2. třídu, pak aplikujeme i při výuce předmětů – např. obr. Ryba, žába a popisky na lístečcích, ze kterých si žák zařazuje a přepisuje apod. Hry – na jména, na jídlo – hraje celá skupina, učitel a žák, podle situace.

Použité výukové materiály

„Můj první slovník českého jazyka“, „Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“, „Veselá abeceda“ (první a druhý díl slabikáře), Pracovní sešit k učebnici „Učíme se číst“ (první i druhý díl), „Karty ke slabikáři“, písanky, pracovní listy nebo jejich části, stírací tabulka k psaní nových slov a vět.

Osvědčily se i karty písmen z <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/karty-pismenk-tisku-0>

– prvostupňové sešity a učebnice, slovníky, běžné učebnice kmenové třídy, vhodné pohádky, říkadla, písničky - krátké

- **reflexe aneb „Proč jste si vybrali právě tento postup?“**

Vybírala jsem podle tématu a návaznosti, také podle toho, co se dítě momentálně potřebovalo naučit nebo co bylo třeba vylepšit, zopakovat (velká psací abeceda, psaní velkých písmen ve jménech, slova s dlouhými – krátkými slabikami, čárky, háčky, znaménka za větami, dvojhlásky, ú – ů). Dala jsem přednost materiálům obsahujícím také křížovky, doplňovačky, osmisměrky, omalovánky, vystřihovánky, hádanky..., aby žák pouze neopisoval a činnosti se mohly střídat. Tyto materiály se celkově osvědčily, průběh je opět individuální s ohledem na to, zda je žák začátečník nebo již pokročilý, jestli chodí do dalších kurzů ČJ, učí – neučí se i doma; značnou úlohu hrají jeho snaha a dispozice (osobní tempo).

Postupně se tyto činnosti ukazují jako vhodné a nejefektivnější, výsledky se opět různí, často hraje roli nechuť k psaní nebo strach z chyby větší než u mluveného projevu. Jako názornou ukázkou přikládám text, který napsal žák po 7 měsících výuky češtiny – žák do té doby mluvil a psal pouze čínsky. Text není upraven vyučující:

7.a

My malovali čínský obrazy .Potom poslouchali čínské hudby ,a použili hůlky jedli sušenky a pili čaje .A potom já četl čínský básně a český básně .Potom my viděli čínský obrazy a uklízeli. A mě se líbí sušenky a čaje .

David Lee=Li Xiang

D. Čtení a práce s textem

- **oblasti a metody aneb „Co a jak jste učily?“**

Čtení s porozuměním – čtení krátkých rozhovorů, odpovědi na otázky k textům, dokončování vět a příběhů, vymyšlení vlastních příběhů, práce s překladovým slovníkem, pracovní slovníky – vyhledávání zadaných slov a číslování v obrázcích, použití daných slov ve větách, vyhledávání a podtrhávání určených slov v textu.

Práce s textem – skládání rozstříhaných slov, vět (textů), písemné odpovědi na otázky k textům, plnění úkolů podle písemných zadání, řešení slovních úloh, práce podle písemného návodu (jednoduchý výrobek, skládanka).

Praktické dovednosti - učí se používat překladový slovník a internet (příp. e – mail), vyznat se v rozvrhu hodin, v jízdním řádu, jídelním lístku, kalendáři, cenách v obchodě, různých tabulkách... Česká četba – vybíráme z knih (časopisů) pro nejmenší, zprvu jednoduché texty (co dítě zvládne), můžeme z nich zadávat i domácí úlohy.

nácvik čtení bez porozumění – je nutný, ale problematický. Je dobré zvolit dobu, kdy *střídat se čtením s porozuměním* – výběr textu - jednoduchý, krátký, po ruce *obyčejná tužka, slovník*. Přečtu, přečte žák, znova přečtu, žák si podtrhá neznámá slova – vybereme, co hledat ve slovníku a event. zapsat, ostatní nakreslím, předvedu apod.

podle schopností v každé hodině má tento žák prostor pro vlastní projev, pokud není ještě schopen plně pracovat se třídou, doplňuje texty, píše, ale vždy se musí alespoň jednou zapojit do práce třídy. Čím víc rozumí, tím víc se může zapojovat.

Použité výukové materiály

„Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“, „Učíme se číst“ (pro první ročník ZŠ), „Veselá abeceda“ (první a druhý díl slabikáře) „Pojďme si číst“ (slabikář) , pracovní listy upravené pro práci s textem, překladové slovníky, internet, česká kniha (časopis, encyklopedie pro malé děti), pomůcka „Logico“.
– pohádky, příběhy, krátká říkadla, texty z učebnice, slovníky. 3333 stříbrných stříkaček

podle možností a dovedností žáka a) učebnice pro cizince, b) připravené pracovní listy, c) běžně používané učebnice českého jazyka a literatury

- **reflexe aneb „Proč jste si vybrali právě tento postup?“** Výukové materiály jsem vybírala podle:
- věku dítěte
- jeho výchozí situace v ČJ (začátečník, mírně pokročilý atd.)
- témat a návaznosti
- individuální potřeby dítěte
- zájmů dítěte (česká četba)
- praktické využitelnosti – snažila jsem se najít materiály a pomůcky, které by v co největší míře rozvíjely (ve spojení se čtením) praktické dovednosti dítěte a pomáhaly mu brzy a co nejlépe se orientovat v cizím prostředí

Průběh učení je u každého dítěte jiný, setkáme se i s tím, že texty (nebo úkoly), které se dosud u většiny dětí osvědčily jako vhodné, přiměřené a přehledné, můžou přesto některému dítěti působit velké potíže, pak musíme materiál i metody průběžně přizpůsobovat jeho potřebám a schopnostem. S vybranými materiály mám celkem dobré zkušenosti, je však třeba z nich vybírat, upravovat je a doplňovat (univerzální materiál, který by obsahem i strukturou vyhovoval všem, neexistuje).

Při práci ve třídě používám stejné učebnice pravšechny žáky. Je to možná náročnější pro přípravu a kontrolování zadaných úkolů, ale na druhé straně to přispívá k lepšímu zapojení všech žáků do

společné práce. Pouze pokud by textům vůbec nerozuměl, pak by pracoval s učebnicí pro cizince nebo s připraveným pracovním listem.

Tady účel světlí prostředky, asi se mi na lepší postup nepodařilo přijít – je to stejně velice pracné a pro žáky s OMJ obtížné. Pro učitele je složité hledat vhodné texty – často je v nich skryté slovo nebo slova, která se obtížně vysvětlují nebo chápou. K říkance 3333 atd. jen tolik – po přečtení jsme zjistili, že v čínštině je obdobná říkanka a měli jsme ji zapsanou čínským znaky i foneticky a učily se ji české děti – bylo to pro ně velmi těžké – pochopily, jak těžká je čeština

Příloha

ZÁKLADNÍ TÉMATA PRO NĚKOLIK PRVNÍCH TÝDNŮ

1. LIDÉ, SEZNÁMENÍ

Slovní zásoba: pozdravy, oslovení, představování, jména (ahoj, dobrý den, nashledanou, já, ty, vy, holka – dívka, kluk – chlapec, dítě, děti, pán, paní, muž, žena, je, není, jsem, nejsem, jsi, nejsi, jste, nejste, jmenuji se, jmenuješ se, jmenuje se, to, ano, ne, rozumím – nerozumím, vím - nevím....).

Komunikace (první věty): Já jsem, Já se jmenuji....., Jmenuji se....., Jsem z odpovědi na otázky „Jak se jmenuješ?“, „Odkud jsi?“, „Kdo je to?“ (podle skutečnosti i podle obrázků), „Je to holka?“ – „Ne, není to holka“ , „Ne, to je kluk.“ (.....pán, žena, dítě, muž a jak se jmenují - nejmenují, odkud jsou - nejsou...).

Práce s textem (čtení a psaní): abeceda, psací a tiskací (velká a malá) písmena, čtení krátkých rozhovorů, psaní a doplňování slov do jednoduchých vět, písmeno, slabika, slovo, věta, znaménka za větou (tečka, otazník), upozornění na psaní čárky nad dlouhými samohláskami, háček a kde ho píšeme (slova ihned správně číst, zopakovat je i několikrát), učit se používat překladový slovník, založit vlastní slovníček a sešit (zapisovat první slova a věty).

Gramatika (pravopisné jevy zařazené do tématu): zájmeno „to“, „se“, osobní zájmena (já, ty, vy), časování používaných sloves v některých osobách v přítomném čase, zápor, vykání – tykání (na dostupných příkladech – „Paní, jmenujete se.....?“, „Ahoj, jak se jmenuješ?“), psaní českých jmen a příjmení, věta oznamovací, tázací.

2. ŠKOLA

Slovní zásoba: lidé ve škole a jak je oslovujeme, místa ve škole (nejlépe podle plánu), věci ve třídě, předměty v rozvrhu hodin, školní potřeby, další slovesa k tématu (mám – nemám, učím se – neučím se – my se učíme, totéž se slovesy „jít“, „počítat“, „číst“, „psát“, „kreslit“, „svačit“, „zpívat“, „cvičit“ atd...), barvy a čísla, (také výrazy jako „prosím, děkuji, promiň, omlouvám se, dobře, můžu, potřebuju, půjčíš mi, připrav si,“, protože se často používají).

Komunikace (první věty): v rozhovorech odpovědi na otázku „Kde je?“ (třída, jídelna, družina, tělocvična, záchod apod. – podle plánu), „Co je to?“ (pojmenovávat věci) a „Co děláš?“ (Učím se, čtu, píšu), „Kde máš.....?“, „Máš.....?“ (penál, tužku, domácí úkol...), „Jakou barvu má....?“, „Kolik je.....? (pastelek, kostek apod.), věty „Jdu do třídy“ (do jídelny, na záchod), „V aktovce mám“.....(penál, svačinu, sešit), „Na lavici je“ „ Na lavici mám“....

Práce s textem (čtení a psaní): čtení krátkých rozhovorů, odpovědi na otázky k textu, vypisování těžkých slov, práce s překladovým slovníkem, zápisy nových slovíček a vět, pracovní slovník – vyhledávání zadaných slov a číslování v obrázcích, použití nových slov ve větách, vyhledávání a podtrhávání zadaných slov v textu, doplňování vynechaných písmen do slov, vpisování chybějících slov do vět, psaní krátkých vět podle diktátu apod.

Gramatika (pravopisné jevy zařazené do tématu): další osobní zájmena (on, ona, my, vy, oni), v souvislosti s nimi časování dalších sloves v přítomném čase, množné číslo některých podstatných jmen (jedna tužka – dvě tužky), „je“ a „jsou“ (to jsou dvě děti apod.), „moje“ a „tvoje“ (to jsou moje pastelky...), „tady“ a „tam“, číslovky, infinitiv některých sloves („Můžu jít na záchod?“, Můžu si půjčit....?“), předložky „do“, „na“, „v“ (...do třídy,...na lavici,...v aktovce).

DALŠÍ TÉMATA (stručný obsah):

3. DOMOV, RODINA

Lidé (děti, rodiče, prarodiče, sourozenci), byt, dům, místnosti v bytě, věci v místnostech, činnosti doma. Časování sloves v přítomném čase, množné číslo některých podstatných jmen, zájmena „náš – naše, váš – vaše“, přídavná jména k tématu (malý – velký, vysoký – nízký, starý – nový, hezký - ošklivý apod.), orientace – vpravo, vlevo, vedle, nahoře, dole, na stole, psaní a čtení adres.

4. ČAS

Názvy dnů, týden, měsíc, rok, roční období, počasí, oblečení.

Orientace v kalendáři, kolik je hodin, kdy je škola, víkend, prázdniny.

Časování sloves v minulém a budoucím čase (jednoduše, ve spojení včera bylo....., zítra bude.....), kolik? (je hodin), který (je den), které (je roční období)

5. MŮJ DEN

Ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer a co děláme, co jsme dělali včera, především, co budeme dělat zítra, za dva dny, za týden, kde jsme byli, kam půjdeme, škola, co děláme ve volném čase...

Vybrané těžší fráze se správnými tvary sloves ve větách (můžu jít – půjdu, viděl jsem – uvidím...), další podstatná jména, skloňování (ve větách – s maminkou, u kamaráda...), sestavení týdenního rozvrhu činností

Podobným způsobem lze zpracovat i následující témata -

6. LIDSKÉ TĚLO, ZDRAVÍ (také nemoci a úrazy)
7. JÍDLA A PITÍ, NAKUPOVÁNÍ (zahrnuje i počítání s penězi)
8. BLÍZKÉ OKOLÍ, ORIENTACE (sem patří i cestování, doprava)
9. TECHNIKA (včetně práce s PC a s mobilem, psaní SMS zpráv)
10. HRY A HRAČKY
11. POVOLÁNÍ
12. SPORT
13. KRAJINA
14. ZVÍŘATA

MATERIÁLY POUŽÍVANÉ K VÝUCE:

Slovníky: překladové, internetové, pracovní – karty s obrázky „Co už umím“ (Fortuna), „Můj první slovník českého jazyka“ (Fraus – slovní zásoba je řazená do témat, slovník má i pravopisnou část, ta je však spíše pro pokročilé) **Učebnice:**

„Domino Český jazyk pro malé cizince 1“ (Wolters Kluwer), „Čeština pro cizince“ (Fraus), „Čeština pro malé cizince“ (Universum), „Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“ (Albra), „Učíme se číst“ (pro první ročník ZŠ), „Veselá abeceda“ (první a druhý díl slabikáře)

Pracovní sešity: „Domino Český jazyk pro malé cizince 1“ (Wolters Kluwer), „Učíme se česky - český jazyk pro cizince 1. díl“, Pracovní sešit k „Učíme se číst“ (první i druhý díl), „Karty ke slabikáři“, „Živá abeceda“, „Pojďme si číst“ – výběr podle tématu a právě probíraného učiva, také k procvičování, samostatné práci a domácím úkolům, „písanky“ pro nižší ročníky

Vlastnoručně vyrobené či přizpůsobené: pracovní listy nebo jejich části (většinou z nižších ročníků), sešity se slovíčky a větami (dítě si je průběžně doplňuje, rozšiřuje), různé kartičky se slovy (skládají se ve věty), schematické nákresy (plánky) s popisky (škola, dům, obchod, lidské tělo apod.) **Elektronické:** www.pripravy.estranky.cz (cvičení z ČJ a prvouky pro první a druhý ročník, doplňovačky a hry), <http://dum.rvp.cz/vyhledavani/prochazet.html?rvp=Z> (digitální učební materiály k vytisknutí nebo interaktivní), www.czechstepbystep.cz (jazykové hry a aktivity) www.inkluzivniskola.cz (pracovní listy nebo jejich části)

Pomůcky: Logico (pro samostatnou práci), bzučák (nácvič krátkých a dlouhých slabik), různé kostky ze stavebnic (pro rozhovory typu „Kolik je kostek?“, „Podej mi, prosím, dvě kostky.“, „Vyber malé červené kostky.“ apod.), různá pexesa k tématům (slovo a obrázek nebo jen obrázek, které má dítě za úkol pojmenovat, později i použít ve větách), nastříhané slabiky (původně určené pro prvňáčky), stírací tabulka k psaní nových slov a vět, papírové hodiny, penízky; dají se použít také mozaiky, korálky, skládanky, puzzle, plastelína, stolní hry, hudební nástroje, hračky, které máme ve třídě nebo ve družině....

Česká četba: nejlépe kniha (příběh, pohádka, říkadla), pokud navštěvujeme pravidelně knihovnu, můžeme vybírat v oddělení „pro nejmenší děti“ knížky s krátkými jednoduchými texty (leporelo apod.), postupně zvyšovat náročnost, překládat „těžká“ slova, každý den si krátce popovídat např. o hlavní postavě (kromě toho, že si dítě dále rozšiřuje slovní zásobu, je motivováno a necítí se vyřazené, naopak dělá to, co spolužáci – je zapsáno v knihovně a pravidelně si zde půjčuje knihy a čte je, výhoda je také v tom, že čte česky i doma, přestože to nemusí být povinný domácí úkol)